

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เบาหวานเป็นภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญทางด้านสุขภาพอย่างหนึ่ง ที่วงการแพทย์ทั่วโลกให้ความสนใจ เนื่องจากโรคนี้พบได้ทั่วโลกประมาณกันว่าพบร้อยละ 2.5 ของประชากรโลก สำหรับประเทศไทยยังไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับอัตราประชากรที่เป็นเบาหวานทั่วประเทศ แต่เท่าที่มีการสำรวจมาพอสรุปได้ว่า อัตราความชุกของโรคเบาหวานในประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป มีประมาณร้อยละ 3.4-4 และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น อัตราความชุกของโรคเบาหวานจะสูงขึ้นในกลุ่มประชากรที่มีอายุมาก คือในกลุ่มอายุระหว่าง 30-60 ปี มีประมาณร้อยละ 4-7 และกลุ่มอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป มีประมาณร้อยละ 10-15 ส่วนในกลุ่มอายุ 0-15 ปี มีอัตราความชุกของโรคเบาหวานต่ำคือไม่เกินร้อยละ 0.1 (สาริต, 2530) จะเห็นได้ว่ากลุ่มประชากรวัยผู้ใหญ่ทั้งตอนต้นและปลายเป็นเบาหวาน ซึ่งเป็นวัยที่ต้องรับผิดชอบครอบครัวและสังคม

เป็นที่ยอมรับแล้วว่า โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่รักษาไม่หายขาด ต้องการการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ควรได้รับคำแนะนำจากแพทย์และพยาบาลในด้านการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง รวมทั้งสามารถทำให้ผู้ป่วยดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างใกล้เคียงปกติมากที่สุด อย่างไรก็ตามหากผู้ป่วยไม่สนใจที่จะดูแลเอาใจใส่ตนเอง ในการปฏิบัติตัวในการรับประทานอาหาร การควบคุมน้ำหนัก การดูแลสุขภาพอนามัย ความสะอาดของร่างกายทุกส่วน การออกกำลังกาย การรับประทานยาหรือฉีดยาอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ จะมีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของผู้ป่วยอย่างมาก เช่น ร่างกายอ่อนแอ ติดเชื้อง่าย ไตพิการ ตาบอด ความดันโลหิตสูง ซ้ำตามปลายมือปลายเท้า มีแผลเรื้อรัง และกล้ามเนื้ออักเสบเนื่องจากฉีดอินซูลินไม่ถูกวิธี เป็นต้น จากประสบการณ์ของวัลลา (2525) ที่เคยดูแลผู้ป่วยเบาหวานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามีผู้ป่วยจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องโรค วิธีการควบคุมรักษาและปฏิบัติตน ในการควบคุมโรคอย่างสม่ำเสมอ เช่น การควบคุมอาหาร การรับประทานยาหรือฉีดยา การออกกำลังกาย มีผลทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูง

กว่าปกติ เกิดการติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ และมีแผลที่เท้า นอกจากนี้ยังพบปัญหาแทรกซ้อนชนิดเรื้อรัง เช่น การเสื่อมของจอตา ไต ระบบประสาทและหลอดเลือด ซึ่งมีผู้ป่วยจำนวนมีปัญหาแทรกซ้อนดังกล่าวเกิดขึ้นมากกว่า 1 อย่าง ทำให้ผู้ป่วยต้องเข้ารับการรักษานในโรงพยาบาล บางคนต้องตัดขา ตามัวจนถึงกับตาบอด และเป็นอัมพาต เป็นต้น

จากการสำรวจปัญหาผู้ป่วยเบาหวานชนิดพึ่งอินซูลิน จำนวน 40 คน และไม่พึ่งอินซูลิน จำนวน 140 คน ที่โรงพยาบาลรามธิบดี ของรัชตะ และคณะ (2530,2531) พบว่าผู้ป่วยชนิดไม่พึ่งอินซูลิน ร้อยละ 41.4 มีปัญหาแทรกซ้อนเกิดขึ้นแล้ว และมีภาวะควบคุมโรคอยู่ในเกณฑ์ไม่ดี คิดร้อยละ 89.3 ผู้ป่วยส่วนมากยังปฏิบัติตามกิจกรรมเพื่อควบคุมโรคเบาหวานไม่ดีพอคือไม่ได้ออกกำลังกายสม่ำเสมอ รับประทานของหวาน รับประทานจุบจิบ รับประทานอาหารโดยปริมาณต่อมื้อในแต่ละวันไม่แน่นอน และรับประทานอาหารเช้าไม่ตรงเวลา คิดเป็นร้อยละ 65.7, 55.0, 43.6, 38.6 และ 32.9 ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้ป่วยร้อยละ 37.1 หยุดยาเอง ร้อยละ 26.4 รับประทานยาหรือฉีดอินซูลินไม่ตรงเวลา และร้อยละ 18.5 ไม่เข้ายาดตามขนาดที่แพทย์สั่ง ส่วนผู้ป่วยเบาหวานชนิดพึ่งอินซูลินร้อยละ 45.5 มีภาวะแทรกซ้อนทางไต ทางตา และระบบประสาทเกิดขึ้นแล้ว ผู้ป่วยร้อยละ 85.3 มีภาวะควบคุมโรคไม่ดี ร้อยละ 100 เคยมีอาการน้ำตาลในเลือดต่ำ และร้อยละ 95 ต้องเข้ารับการรักษายู่ในโรงพยาบาลมากกว่า 1 ครั้ง ด้วยภาวะแทรกซ้อน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ป่วยมีปัญหาการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการควบคุมโรคเบาหวานคือด้านการควบคุมอาหาร ผู้ป่วยร้อยละ 50 และ 42.5 รับประทานอาหารเช้าไม่ตรงเวลา และจำนวนอาหารเช้าไม่สม่ำเสมอในแต่ละวัน ด้านการฉีดอินซูลินผู้ป่วยร้อยละ 32.5 และ 30.0 ฉีดอินซูลินไม่ตรงเวลา หรือใกล้เคียงกันในแต่ละวัน และไม่ฉีดตามจำนวนที่แพทย์กำหนดทุกครั้ง

จากปัญหาดังกล่าวและประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ปฏิบัติงานของผู้วิจัยที่คลินิกเบาหวานที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ในระยะเริ่มแรก พบว่าผู้ป่วยยังไม่เข้าใจถึงโรคและการปฏิบัติงานในการควบคุมเบาหวาน บางรายมาตรวจรักษาอย่างสม่ำเสมอ บางรายขาดการรักษาคิดว่าตนเองหาย หรือเปลี่ยนวิธีการรักษาไปรักษาตามพื้นบ้าน ทำให้พบปัญหาดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะสำรวจปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับความรู้ การปฏิบัติตนและภาวะแทรกซ้อน ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้ป่วยเบาหวานที่มารักษาที่คลินิกเบาหวานของโรงพยาบาลศรีนครินทร์

ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวมา เป็นแนวทางในการวางแผนการแก้ปัญหาดังกล่าว ได้อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อค้นหาปัญหา ความรู้ และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยเบาหวาน

คำจำกัดความ

ปัญหาและการปฏิบัติตัวของผู้ป่วย หมายถึงภาวะแทรกซ้อน การนำข้อคำสอนและ แนะนำมาควบคุมโรคเบาหวานของผู้ป่วยในด้านอาหาร การออกกำลังกาย การรับประทาน ยาหรือฉีดยา และการทำความสะอาดร่างกาย เช่น ผิวหนัง ปากฟัน และเท้า

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหา ความรู้ และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยเบาหวานที่เข้า มาตรวจการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัญหา ความรู้ และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยเบาหวาน ในการควบคุม โรคเบาหวาน เพื่อ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน แก้ไขปัญหาผู้ป่วยเบาหวานในภูมิภาคนี้
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา และวิจัย ผู้ป่วยเบาหวานในภูมิภาคนี้ต่อไป
